

*Marc Reynebeau studeerde geschiedenis aan de uGent, waar hij les kreeg van Jaap Kruithof. Reynebeau werkte jaren bij Knack, en is nu redacteur bij De Standaard. Hij schreef onder andere 'Een geschiedenis van België' en 'Het nut van het verleden'. Hij schreef tevens een essay over Jaap Kruithof in 'Over Jaap Kruithof gesproken. Liber Amicorum'.*

**Simon Huijghe: Hoe hebt u Jaap Kruithof leren kennen?**

Marc Reynebeau: Toen ik in 1974 als zeventienjarige de opleiding geschiedenis begon aan de universiteit, kreeg ik op maandagmorgen van Kruithof het algemene vak “Geschiedenis van de filosofie”, en daar heeft hij een grote indruk op mij gemaakt. Als er mij gevraagd wordt wie mijn leermeesters zijn, dan is Kruithof daar altijd bij – hoewel ik maar één vak van hem gekregen heb.

**SH: Waarom heeft hij zo'n indruk op u gemaakt?**

Reynebeau: Wel, meer door zijn stijl dan door de inhoud. Ik kwam net als de meesten van een katholieke school. Hij had een heel bijzondere manier van lesgeven, in die zin dat hij studenten vaak provokeerde, om ze te doen nadenken. Soms was hij een beetje wreed, vond ik wel, bijvoorbeeld tegenover meisjes die uit de nonnenschool kwamen: die stelde hij dan vragen zoals “wat vind u van homoseksualiteit, juffrouw?” Dat vak was trouwens op maandagochtend om negen uur, daar begon de week dus mee. (lacht) Ook op het examen provokeerde hij. “Neem er gerust uw cursus bij,” vermeldde hij dan. En niemand durfde dat, omdat ze dachten dat hij een grapje maakte. Open-boekexamens waren vrij ongewoon in die tijd. Ik had mijn cursus niet eens bij, dus laf als ik ben, hoefde ik niet te kiezen. (lacht) Ik had trouwens de indruk dat hij weinig rekening hield met wat er op je examenblad stond. Als je je blad kwam afgeven, stelde hij nog wat vragen – wat ook al ongewoon was. Hij quoteerde vooral op de antwoorden die je dan gaf, denk ik. Maar dat was typisch voor Kruithof – hij provokeerde vooral in de manier van vragen stellen, om zijn studenten te dwingen om uit de lethargie te stappen. Dat is mij vooral bijgebleven van zijn lessen. Zijn reputatie op dat vlak ging hem ook al vooraf, hoor.

**SH: Hebt u inhoudelijk veel geleerd, of is het toch vooral zijn stijl die u bijgebleven is?**

Reynebeau: Eigenlijk niet. Maar wel het fundamentele feit dat je over de dingen moest nadenken. Ik herinner mij dat hij in de les tegen iemand zei: “U zit altijd op die plek daar.” Dat was zo, en dat was uit gewoonte, natuurlijk. Ook ik had nog nooit over mijn zitplaats nagedacht. Daar zijn natuurlijk goede redenen voor: het kost minder energie als je er niet over nadent, als je niet elke keer de keuze van je zitplaats opnieuw moet maken. Meestal is er geen goed argument waarom je daar zit. Maar heel die gedachtekwestie bestond voor mij niet, vooraleer Kruithof die opmerking maakte.

**SH: Bent u Kruithof later in uw leven nog tegengekomen?**

Reynebeau: Ja, ik heb hem vooral achteraf leren kennen. We kwamen elkaar geregeld tegen op debatten, en we hebben een paar jaar lang voor hetzelfde radioprogramma gewerkt: “De Vlaamse connectie”, op de Nederlandse VPRO. Dat was een discussieprogramma met vaste columnisten, waaronder naast Kruithof en ik ook bijvoorbeeld Geert Van Istendael en Brigitte Raskin. De opnames waren overdag, maar liepen meestal uit tot 's avonds, waarna we samen dineerden. Ik heb vaak moeten lopen om mijn

laatste trein naar Antwerpen te halen, en af en toe voerde Kruithof mij naar het station, in zijn Lada waar hij eerst de flesjes bier aan de kant moest schuiven voor ik kon zitten. (lacht)

**SH: Kruithof ging heel bewust om met de media. In de vele interviews die hij gaf en waarvan er een aantal gebundeld zijn in “Een wereld zonder stuurman”, valt op hoe ernstig en analytisch die interviews zijn. Kruithofs antwoorden waren helder, maar toch zeker ook academisch van aard – een vreemde stijl, die ik niet kan vergelijken met gelijk welk interview dat ik onlangs gelezen heb. Het lijkt wel alsof die stijl nu wég is.**

Reynebeau: Ja, dat klopt wel. Het bestaat nog, maar het is ingekrompen, in ieder geval. Media hebben daar minder ruimte voor, tegenwoordig. De diepgravende interviews zijn “gemigreerd” naar gespecialiseerde tijdschriften, en worden weggehouden uit de massamedia.

**Achter Kruithofs interviews zat ook steeds een duidelijk idee, valt ook op. Als hij een boek geschreven had, legde hij soms heel dat boek uit.**

Reynebeau: Kruithof is altijd heel uitleggerig geweest; hij had een pedagogiserende dwang, zou je kunnen zeggen. Je moest goed begrepen wat hij zei – hij wilde dat, en daarom gaf hij altijd veel uitleg. Hij hamerde erop tot je het wist “Neoliberalisme – *not good*”, bijvoorbeeld. (lacht)

**Dat is zoiets paradoxaal, lijkt mij in de figuur van Kruithof: hij stond voor het onafhankelijk leren nadenken, was tegen dogma’s, maar langs de andere kant had hij zijn eigen principes, die onwrikbaar leken.**

Reynebeau: Dat is waar, maar dat waren steeds haast morele uitgangspunten. Dat zag je ook in zijn dispuut met Etienne Vermeersch over de Gaia-theorie, en het ecocentrisme: het was een heel duidelijk principe, dat je echter niet zomaar mag zien als een preferentie, als iets vrijblijvend. Hij kon wel degelijk abstrueren waarom hij zo’n standpunt innam, en was daarin ook vrij consequent. Wat het ook gemakkelijk maakte om soms hém te provoceren. In die Nederlandse radio-uitzendingen kon ik hem stevast doen steigeren door te zeggen dat ik een post-modernist ben.

**SH: Bent u een postmodernist?**

Reynebeau: Dat weet ik niet. Hij reageerde daar stevast op als een stier op een rode lap, waardoor het heel erg nuttig was voor mij om post-moderne argumenten te gebruiken. Het is veel om te zeggen dat ik een post-modernist ben, maar ik ben nogal een aanhanger van het deconstructiedenken. Er speelde een zeker generatieverschil, tussen ons twee: Kruithofs generatie was die van het Ijzeren Principe waar ze voor moesten vechten, mijn generatie had die principes grotendeels verkregen. De universiteit was al in zekere mate gedemocratiseerd, en wij konden eigenlijk de omgekeerde weg afgaan: een poging doen de twijfel te organiseren, de mythes bloot te leggen. Maar wat mij altijd verbaasde, is dat Kruithof zich liet provoceren door zo’n woord als postmodernisme. Hij zou toch moeten weten dat je daarmee tegelijk alles en niets zegt.

**SH: Precies, je kan je moeilijk verdedigen tegen een postmodernist.**

Reynebeau: Ja, postmodernisme, wat is dat?

Maar Kruithof was steeds consequent. Na zijn dood heb ik me zitten afvragen hoe dat nu weer zat met zijn voorzitterschap van de vriendschapsvereniging België-DDR. Ik had het daar nog met hem over gehad, omdat het mij lijkt dat je je toch niet zo lovend kunt uitlaan over Oost-Duitsland.

**SH: Wat is dat, zo'n vriendschapsvereniging?**

Reynebeau: Dat was een soort communistisch verbond, er bestond er bijvoorbeeld ook één met de Sovjet-Unie. Dat had alles te maken met het gepolariseerde klimaat tijdens de Koude Oorlog, waarin alles van 'de overkant' voor honderd procent slecht was, en zo. Het was dan iets voor Kruithof om voorzitter te zijn van een vereniging die zich verbond met die van 'de overkant'. En ik meen mij ook te herinneren dat na de val van de Muur in 1989, hij bij zichzelf besloot "Ik ga hier niet opportunistisch mijn kar draaien," nu de tijden veranderd waren en het nog minder voor de hand liggend was om voorzitter te zijn van de groep België-DDR. Dat vond ik heel valabel, dat hij dat niet wou opgeven. In elk geval, uiteindelijk is de DDR verdwenen, en zo is ook de vereniging opgehouden te bestaan, maar dat had wel iets, die consequentie. Het is immers niet zo, dat omdat de tijden veranderen, je een ander politiek idee moet hebben. Bij hem was dat dus het idee dat het anti-communisme een eenzijdig politiek dogma was.

## Media

**SH: Kruithof geloofde dat hij meer kon betekenen door bewust in de media te komen. Kon u daar in meegaan?**

Reynebeau: Ik denk dat dat voor veel mensen van zijn generatie, de 68'ers, zo was. Het idee was dat je niet het parlement, als wel de media moest veroveren. Je moest ze goed gebruiken om doelstellingen te bereiken. In Kruithofs geval was die doelstelling bewustmaking van de mensen. Hij heeft dat heel systematisch gedaan; ook denk ik dat hij een beter spreker dan schrijver was. Hoewel ik, toen ik zijn boek "De zingever" las, aangenaam verrast was van de heldere en systematische opbouw. Ik heb veel aan dat boek gehad, omdat ik geen filosofische achtergrond had, maar alle gehanteerde begrippen steevast werden uitgelegd. Je kon ze dan ook via het register gaan opzoeken.

Maar hij was een goed spreker, een goede provocateur, hij wist welke argumenten werkten. Ik weet niet wat het eerst was: zijn talent om de media te gebruiken, of zijn idee dat je het via de media moest doen. Het ging in elk geval samen. En het feit dat hij nooit halfzachte meningen had, was iets wat hem zeer geschikt maakte voor massamedia, want die hebben lak aan nuances. Kruithof gebruikte die media heel goed, hoewel ik wel geloof dat er een houdbaarheidsdatum stond op zijn manier van werken. Want hij is uit de media verdwenen door zijn ziekte, maar ik denk ook dat hij de laatste jaren veel minder zou gevraagd worden.

**SH: Dus het klimaat is op dat vlak echt wel veranderd. Speelt het ideaal van ontvoogding nog mee tegenwoordig?**

Reynebeau: Media in Vlaanderen hebben altijd die neiging gehad van “Wij moeten iets doen voor de mensen.” Vroeger via de katholieke en socialistische zuilen, en dan is dat geleidelijk aan overgenomen door de 68’ers, die massaal in de media zijn gegaan. Paul Goossens heeft ooit een boek geschreven over mei ‘68, waarin je heel duidelijk de ondertoon merkt “waarom media belangrijk zijn.” Je moet de geesten van de mensen bereiken. Wat je bracht moest maatschappelijk relevant zijn. Dat is de laatste tien jaar onder druk van de commercie fel afgezwakt.

**SH: In een interview werd ooit aan Jaap Kruithof gevraagd hoe hij tegenover de commerciële televisie VTM stond, en diens spelprogramma’s al “Het rad van fortuin”. Kruithof vond het maar niets, en geloofde dat een hoogwaardig programma met even veel zendtijd als zo’n laag spelprogramma, even veel kijkcijfers zou halen. Hij kon het niet bewijzen, natuurlijk, ze hebben het nooit geprobeerd.**

Reynebeau: Nee, en ik denk dat het helaas niet zo is – zo werkt het niet. Maar je hebt die overtuiging langs twee kanten: als media belangrijk is om mensen te verheffen, werkt het omgekeerd ook om de mensen te beknotten en te verdwazen. En dat is wat hij zag in VTM: eigenlijk hetzelfde type invloed, maar met een andere lading. En soms had ik de indruk dat hij dacht het conspiratief was, dat het zo bedoeld was – maar dat weet ik niet zeker.

**SH: Wat is volgens u de rol die een intellectueel moet vervullen in de maatschappij?**

Reynebeau: Wel, dat is zowat mijn erfenis van Kruithof, in een aangepaste vorm: ik vind dat intellectuelen zo veel mogelijk *outlets* moeten zoeken in de publieke sfeer, bijvoorbeeld in massamedia. De mogelijkheden zijn niet zo groot, maar je moet het wel doen, vind ik.

Het is niet omdat je een universitair diploma hebt dat je een intellectueel bent, trouwens. Een intellectueel is voor mij een *public intellectual*: je moet ook kunnen functioneren op een publiek forum – wat dat ook precies inhoudt. Ook buiten het vakgebied, dus. Maar mijn aanvoelen is dat de structuur van de universiteit steeds meer als gevolg heeft, dat het functioneren als *public intellectual* steeds minder mogelijk wordt. Enkel om bureaucratische redenen: academici moeten namelijk allemaal A1-publicaties behalen, en een “stuk in de gazet” schrijven is heel verkeerd, en wordt ook slecht ervaren in de academische wereld – ik heb het dan over de menswetenschappen. Als postdoc moet je zoveel mogelijk A1-artikels verzamelen, zoals kinderen met knickers doen. En wat is de relevantie ervan? Zo’n artikel is in principe in het Engels, en het wordt alleen door de twintig kenners van de sector gelezen. Maar alle energie die je níet in A1-publicaties steekt, maar in bijvoorbeeld lezingen en opinie-artikels, worden de facto niet gewaardeerd. En in A1-publicaties kruipt heel wat werk, met al die peer reviews. Het is een ratrace tussen de gedoctoreerden tegenwoordig, die in massa worden geproduceerd – dat behoort blijkbaar ook tot het prestige van de universiteit – een ratrace die altijd gericht is op de eigen carrière. Alles wat publieke dienstverlening is, wordt op die manier weggedrukt. Nu, dat is een zorg van de universiteit, maar het wordt als intellectueel wel heel moeilijk aanwezig te zijn in de publieke sfeer, wat dubbel jammer is: zowel voor de intellectuelen zelf, maar ook voor de maatschappij, omdat de verheldering van nieuwe ideeën steeds minder voorkomt. Het zijn enkel de oudere intellectuelen die nog

aanwezig zijn, zij die zich geen zorgen meer hoeven te maken over A1-publicaties. Terwijl studeren haast niets kost voor de student zelf en grotendeels betaald wordt door de samenleving, en hij dan op zijn minst iets kan terugdoen voor de samenleving. Dat is nog louter een moreel argument, maar je kan ook maatschappelijk argumenteren: als intellectuelen geen bijdrage meer leveren tot het maatschappelijke debat, waarom hebben we dan nog een democratie?

Het probleem bij Kruithof was wel dat hij de laatste jaren steeds moeilijker functioneerde in de publieke sfeer, omdat hij zich te weinig aanpaste aan de manier waarop media werken. Hij zou dat ook zien als concessies doen aan de commercialisering van de televisie. Maar het is moeilijker geworden, omdat de commerciële druk groter is geworden, en zeker *printmedia* zijn ouderwetse media geworden. Terwijl Kruithof vasthield aan zijn bijna professorale *format*. Een woord uit de televisiewereld, nota bene, maar Kruithof zag niet in dat hoe hij het bracht, ook een format was: hij sprak in interviews zoals hij sprak voor zijn studenten, namelijk met de verwachting dat er geluisterd werd. Terwijl die laatste mee waren met de les – ze werden ook verplicht om naar de les te komen, anders konden zo op het examen gesanctioneerd worden – maar lezers en kijkers heb je niet in je macht. Hij kon wel gebruik maken van het spectaculaire van zijn betogen, en de retorische kracht waarmee hij die betogen bracht, maar het soort betoog was niet altijd geschikt voor de massamedia. Het is een lichtjes abstract voorbeeld, maar: als hij een betoog wou uitleggen in de krant, dan had hij drie bladzijden nodig. De krant van vandaag maakt daar geen drie bladzijden voor vrij, omdat niemand dat leest. Je kan daar moeite mee hebben, maar het is zo. Hij had daar moeite mee, en hij dreigde soms een karikatuur van zichzelf te worden, en was hij daarin verdergaan zou het ook een moreel risico kunnen zijn geweest.

**SH: Soms vraag ik mij ook af of het format dat in het onderwijs gebruikt wordt, niet voorbijgestreefd is in deze tijden van snelwisselende camerastandpunten en flitsende montages: van leerlingen en studenten wordt geëist dat ze urenlang naar dezelfde persoon moeten kijken. Eén van de grote problemen voor het onderwijs is volgens mij dat het saai is.**

Reynebeau: Het is altijd saai geweest, maar de methode van de jaren '30 is inderdaad wat voorbijgestreefd. Er is onderzoek verricht naar de invloed van de lengte van een krantenartikel en het leesgedrag. Er werd een artikel van 80 lijnen naast een artikel van 200 lijnen geplaatst, en nagegaan welke het meest gelezen werd. Het resultaat was in het voordeel van het kortste artikel – de meeste mensen beslissen dus puur op het zicht welk artikel ze lezen. Je kan het erg vinden, maar als je geen dinosaurus wil worden en uitsterven, moet je je aanpassen.

**SH: Langs de andere kant, als je iets moet zeggen in een dik boek, dan wordt het nu eenmaal een dik boek.**

Reynebeau: Ja, dat vind ik ook. Daarom geloof ik heel sterk in niches en specialisering – de hele westerse samenleving is gebaseerd op specialisering; als je iets hebt, waar je meer ruimte voor nodig hebt, dan zoek je het medium dat daarvoor geschikt is. Natuurlijk kan je niet verwachten dat het effect steeds even groot is en dat is een keuze die je moet maken, maar ik geloof eerder dat een samenspel van die verschillende zaken van belang is. Kruithof is in de jaren '90 weer boeken gaan schrijven. Hij heeft een tijdlang geen boeken gepubliceerd, maar dan begon hij zijn columns en interviews te bundelen,

en bracht hij een boek rond neoliberalisme uit. En uiteindelijk was hij de laatste jaren met iets groot bezig, als ik mij niet vergis. Hij had opnieuw dat medium “boek” ontdekt.

**SH: Hubert Dethier vertelde onlangs in een lezing dat “een slogan steevast een leugen is”; het verwoorden in de media van wat in je boek staat, is steeds een verdraaiing van het oorspronkelijke idee.**

Reynebeau: Inderdaad, daar bevindt zich een spanningsveld. Ten eerste moet je je er van bewust zijn dat die spanning bestaat – dat is al heel wat. Je moet er attent voor zijn, anders absorbeer je het allemaal.

## Geschiedenis

**SH: U bent zelf nooit een academische carrière begonnen?**

Reynebeau: Ik ben ooit twee jaar wetenschappelijk medewerker geweest aan de universiteit van Rotterdam. Maar ik heb daar ontdekt dat ik niet het karakter heb om zulk werk te doen. Als wetenschappelijk medewerker had ik wel wat werkruimte, een eigen bureau en nog één dat ik deelde met iemand. Maar toen het na één werkjaar opnieuw september werd, kreeg ik een benauwd gevoel, omdat ik in wezen hetzelfde werk als het jaar ervoor moest doen. Dat was een vorm van claustrofobie. Als ik 60 jaar ben, wil ik misschien wel gaan lesgeven – alhoewel ik vrij zeker ben dat ik een slechte lesgever zou zijn. Maar het nieuwe was mij te klein. Daarmee heb ik dan maar voor de lichtzinnige wereld van de journalistiek gekozen. (lacht) Wat niet belet dat ik graag saaie artikels met voetnoten schrijf. Ik ben ook altijd de vakliteratuur blijven volgen, en ik heb “De geschiedenis van België” geschreven. Dat is geen wetenschappelijk boek, maar wel wetenschappelijk verantwoord. En twee jaar geleden schreef ik een boek over het nut van geschiedenis. Maar ik ben nooit gedoctoreerd.

**SH: Waarover gaat dat laatste boek precies?**

Reynebeau: Het boek beslaat een aantal theoretische hoofdstukken en een aantal casussen, en het gaat over hoe geschiedenis vandaag gebruikt wordt, hoe lang geschiedenis bijvoorbeeld een rol speelt in de politiek. Er was begin maar een relletje over de genocide in Rwanda, een nieuwsfeit van vijftien jaar geleden. Een typevoorbeeld van een onverwerkt verleden, waar mensen met hun standpunten aan bod komen zoals Willy Claes en enkele liberalen. Daarbij wordt geschiedenis gebruikt. Geschiedenis is totaal onbelangrijk, er is niets vast aan: alles is interpretatie, het nut van geschiedenis ligt in het gebruik. Bestaat waarheid in de geschiedenis? Er bestaat een consensus over wat waarheid vandaag is, maar morgen is dat misschien iets anders.

**SH: Dat is een heel postmodernistisch standpunt, natuurlijk, en het maakt het moeilijk om er besluiten uit te durven nemen.**

Reynebeau: Het interessante is dat geschiedenis wel altijd meespeelt. Zo hoor je vaak in het publieke discours: “de affaire-Dutroux heeft dit of dat veroorzaakt.” Maar wat is dat, de affaire-Dutroux? Wat is er precies gebeurd in die affaire? Of de communautaire discussie van de laatste twee jaar – als je dat een discussie kan noemen: ze zat vol met historische argumenten die totaal tegenstrijdig werden gebruikt. Als historicus interesseert mij dat – trouwens, Kruithof was zelf ook een historicus.

**SH: Heeft hij u op dat vlak beïnvloed?**

Reynebeau: Niet echt; hij zat op een richting die een wat slechte naam had gekregen, namelijk de sociaal-kwantitatieve geschiedenis. Een beetje ten onrechte – voor mijn scriptie heb ik zijn doctoraatsstudie gebruikt. Dat ging over sociale structuren in de steden van de 19e eeuw, en mijn scriptie ging over Gent in die periode. Hij hanteerde de volkstellingen als bron. Ik heb dat gebruikt, en heb ook telfouten bij hem gevonden. (lacht) De sociaal-kwantitatieve geschiedenis is zo'n stroming die in de jaren '50 internationaal zeer populair is geworden, en in de jaren '60 bij ons is gekomen. Kruithof was een leerling van Jan Dhondt. Ten eerste moest je aan sociale geschiedenis doen, dus niet alleen prins en koningen bestuderen, ten tweede moest dat op een kwantitatieve manier gebeuren, dus: tellen. Om zo de sociale structuren bloot te leggen door bijvoorbeeld het aantal behoeftigen te tellen. Dat deed je aan de hand van bronnen die voordien niet werden gebruikt, zoals de archieven van de burgerlijke stand. Het onderzoek is een beetje doodgelopen; in zijn uiterste consequentie was dat puur cijfermateriaal waar niemand wist wat ze ermee moest doen. Dat heeft te maken met een interne evolutie, waar geschiedenis ook niet aan ontsnapt is, zoals de *cultural* turn, wat een grondige accentverschuiving was. Maar Kruithof was daar al vroeger mee gestopt: na zijn doctoraat in de geschiedenis, is hij ook heel snel gedoctoreerd in de filosofie, en dan in de moraal beroemd geworden – ook wel omdat in de geschiedenis niet direct een vacature vrijkwam, denk ik.

**SH: Kruithofs voorgeschiedenis in de sociaal-kwantitatieve geschiedenis verklaart misschien wel zijn manier van denken: hij dacht in structuren, in tegenstellingen tussen Noord-Zuid, hij verklaarde toestanden vanuit het kapitalisme als systeem.**

Reynebeau: Hij was geen complotdenker, maar wel een structuralist. Ook ik geloof er sterk in dat het belangrijk is om dat voortdurend te betrekken in de analyse. Zoals wanneer je over het politieke handelen in het verleden praat: dat moet je steeds in een sociale structuur plaatsen. Ik schreef ooit een werk over de Vlaamse Beweging, waarin ik aantoonde dat de roep om Vlaamse onafhankelijkheid vooral gesteund werd door de middenklasse. Dat is nog steeds een verhelderend inzicht, dat iets zegt over de politieke motieven van de historische figuren die vandaag worden aangehaald. Zo'n referentiekader is van belang, al gaat ze wel ten koste van de flexibiliteit.

Structuren ontdekken, vooral op economisch en sociaal vlak, was iets typisch voor Kruithofs generatie, trouwens. Voordien waren het vooral de politieke ideologieën die de richting aanwezen: liberaal georiënteerd, sociaal-democratisch georiënteerd, gëmancipeerd,... er werd gewerkt met een referentiekader dat los stond van de werkelijkheid, op het niveau van de idealen. Terwijl het structuralisme een manier bood om sociale en politieke feiten af te meten aan het niveau van de systemen. Wat tegenover een strikt historisch materialisme staat, waar enkel de feiten worden weergegeven.

**SH: Dat is een wezenlijk nut van sociale geschiedenis.**

Reynebeau: Geschiedenis is een cumulatief vak: iets is goed voor iets anders in de geschiedenis. Maar bijvoorbeeld het feit dat de helft van de bevolking in 1850 van de openbare onderstand leefde zegt toch iets over de manier waarop de industrialisering werkte, namelijk dat die een grote behoefte heeft gecreëerd, die eigenlijk tot aan het einde van de 19e eeuw blijft doorlopen.

**SH: Aan Kruithof werd eens gevraagd hoe hij stond tegenover de stijgende werkloosheid: negatief, of positief omdat het zijn stelling bewees dat het kapitalisme als systeem fout zit. Hij beaamde dat hij het zowel negatief als positief ervaarde. Het kapitalisme zit met structurele afwijkingen; een verhelderend inzicht, zeker tegenover het liberale discours van “iedereen moet werken”, en de gemakkelijke gedachte dat “sommige mensen te lui zijn om te werken.”**

Reynebeau: Ik ben statistieken tegengekomen waarin de evolutie van de werkloosheid op lange termijn wordt weergegeven. Voor de jaren ‘70 lag die rond de drie tot vier procent, wat een standaardmarge is, maar daarna schiet de werkloosheid steil omhoog. Onze samenleving is gebaseerd op een relatief hoge werkloosheid van rond de acht procent.

**SH: Dat Kruithof daar mee bezig was, geeft de relevantie aan van zijn werk, zijn betrokkenheid bij de maatschappij. In dialoog bracht hij heel relevante thema’s naar voren, en hij deed dat ook op een heldere manier. Wat contrasteert met zijn literatuur: daarin is hij de nog steeds heldere, maar toch vooral systematische filosoof, die de complexe begrippen niet schuwt.**

Reynebeau: Dat komt door zijn fundamentele démarche: je moet uit de wetenschappen stappen en iets zeggen dat vooral politiek moet gezegd worden. En voortduren aanbeuken tegen gevestigde overtuigingen. Met dat laatste had ik het soms wat moeilijk: hij schreef dan iets in de aard van “de regen is toch fantastisch, waarom zou je een paraplu moeten kopen?” Waarop ik denk, “de regen is inderdaad fantastisch, maar als ik zonder paraplu rondloop, krijg ik een verkoudheid.” Een banaal voorbeeld, en ik weet wel waarom hij dat zei: omdat wij zo’n artificieel leven leiden, en omdat we vervreemd zijn van het authentieke leven. Maar af en toe denk ik dat het misschien wel goed is van je wat af te sluiten van dat “authentieke leven”. Het is niet altijd een erg sympathieke buitenwereld. Maar dat was zo één van zijn kleine provocaties, neem ik aan.

**SH: Ik had gehoord dat hij een tijdlang zijn veters niet sloot, gewoon omdat mensen zouden vragen waarom.**

*I have no quarrel with that*, maar dan opnieuw: ik heb al ervaring met het struikelen over mijn eigen schoenen. (lacht)

**SH: Veel van wat we doen komen voort uit praktische overwegingen. De mens die wil terugkeren naar de natuur, worden ook geconfronteerd met een problematiek waar ze tevoren niet bij stilstonden. Een voorbeeld: op nudistenstranden ontstaan er opnieuw sociale regels rond naaktheid, bijvoorbeeld dat het ongepast is om naar elkaars geslachtsdelen te kijken.**

Reynebeau: Ik denk dat het soms wel nuttig is om te onderkennen dat wij leven met bepaalde conventies en regels, die ons in uiterste consequentie verhinderen om elkaar de schedel in te slaan. Echt in de vrije natuur leven, is bar, denk ik.

SH: Een gevolg van het sociologisch darwinisme. Persoonlijk vind ik het raar dat sociologen daar zo weinig mee bezig zijn, met sociale evolutie, terwijl het zoveel verklaart. Bijvoorbeeld racisme als menselijke eigenschap, eerder dan als een foute karaktertrek.

Reynebeau: Misschien wel een Kruithofiaanse gedachte is dat je je gedachten moet problematiseren. Ik hoorde van iemand die een gewetensprobleem had van een soort onveiligheidsgevoel te ervaren als er op straat een groepje donkergekleurde jongens



rondliep. Die persoon dacht bij zichzelf “Oei, dat is een racistische reflex.” Eigenlijk kan je ook stellen dat het een kwestie is van statistiek. De kans dat je overvallen zal worden, is groter dan wanneer die daar niet zijn. De kans is natuurlijk bijzonder klein, maar ze is groter.

**Ik herken het gevoel, als je ‘s avonds iemand langsloopt met een kap over zijn hoofd, dat je toch een zekere angst voelt, van “hij zal toch niet...”. Dat is misschien niet racistisch, maar eerder een voorzorgsmaatregel.**

Reynebeau: Ja, je wordt gewaar dat er een reëel risico is, dat je interioriseert, en dat zich uit in voorzichtigheid. een louter moreel discours dat anti-racistisch is, daar ben ik groot voorstander ben, maar het mag daar niet bij blijven, je moet het contextualiseren en problematiseren. Dat maakt het er natuurlijk niet gemakkelijker op. (lacht)

**SH: Concreet, in diezelfde situatie, stel dat je in nood verkeert: er zijn weinig mensen die dan hulp zouden vragen aan een andersgekleurde passant. Terwijl ik uit ervaring weet dat allochtone mensen vaak meer open staan voor hun omgeving dan de modale Vlaming, die in zichzelf gekeerd op straat loopt.**

Reynebeau: Daar kan ik inkomen. Het is interessant om je vooroordelen uit te dagen, en je de vraag te stellen: “Is dat wel zo?” Mijn hele professionele “carrière”, of zeg liever ingesteldheid, draait daar net rond: “is het wel waar wat daar gezegd wordt?” Want het is vaak niet waar. Wat betekent dat je met die basisvraag veel kan doen. En ik denk dat het onbewust is, maar dat het komt doordat ik bij Kruithof gestudeerd heb, of nog breder, de traditie van het oude positivisme die in Gent zo sterk leefde – nu is die vast wel minder.

**SH: Die kritische houding had u niet voor u in Gent studeerde?**

Reynebeau: Nee, je bent een *dom kieken*, als je van de schoolbanken komt. Je moet er natuurlijk een zekere ontvankelijkheid voor hebben. De geschiedenis in Gent is heel sterk gericht op bronnenkritiek: Je hebt een argument, maar je moet altijd controleren of het aansluit bij de aangehaalde bronnen. Ook Kruithof kwam daar uit voort, uit de harde school van Jan Dhondt, waarbij je voortdurend werd aangezet om je af te vragen “of dat wel waar is.”

Dat associeer ik heel hard met Kruithof, omdat hij dat net op zo’n provocerende manier deed, in dat ene lesuur per week.

**SH: Is dat voor u het belang van de geschiedenis als opleiding, die bronnenkritiek, of gaat het nog breder dan dat?**

Reynebeau: Wel, nog een voordeel van geschiedenis is dat als je er iets van af weet, dat het je wapent tegen conservatisme: je weet immers dat de dingen kunnen veranderen. Wat gisteren is, hoeft morgen zo niet te zijn – alweer een beetje postmodern, natuurlijk, maar het betekent ook dat slechte dingen kunnen veranderen.

Een tweede voordeel is dat je leert maatschappelijke omstandigheden altijd in een context te begrijpen. Daar gaat de aandacht van een historicus steeds naartoe. Ik heb net een boek afgewerkt over de communautaire crisis.

**SH: Het boek is al afgewerkt, maar de crisis nog niet.**

Reynebeau: De crisis zal nog even moeten wachten. Er zijn al een paar boekjes over verschenen, maar dat is net de reden waarom ik het mijne publiceer. Die boekjes zijn

meestal niet meer dan een opsomming van oppervlakkigheden. “Waarom is het gebeurd? Omdat het gebeurd is.” Maar ik vraag mij voortdurend af “Waarom doet die persoon/partij dat?” “Waarom zegt die dat?” De neiging binnen de massamedia is om zulke feiten gewoon te presenteren zonder oorzakelijk inzicht te geven. De enige dynamiek die ze weergeven, is karakterieel. Een bijna Shakespeareaanse dynamiek: Dehaene is een boer die er met de vuile voeten doorgaat, Verhofstadt is een volutarist, Letermé is een twijfelaar. Politiek gezien is dat bijkomstig.

**SH: Men maakt er een toneelvoorstelling van.**

Reynebeau: Ja, hoe de acteurs zich gedragen, maar je hebt natuurlijk ook nog het script. Het moet ergens over gaan. Ik zou het boekje ook niet geschreven hebben als ik de mening niet had dat het ergens over ging. Daarom dat ik de personen in een historische context wou plaatsen.

**SH: Om nog maar eens een verband met Kruithof te leggen: hij had het erg voor de lange termijn. “Ik word misschien maar 80 jaar, maar de strijd tegen het kapitalisme duurt veel langer dan dat.” Het feit dat het na hem nog niet gedaan is, betekende voor hem net dat hij zich zijn hele leven moest inzetten – het omgekeerde is ook een logische houding. Zijn verontwaardiging en zijn kwaadheid hield hij vol tot het einde van zijn leven.**

Reynebeau: Ik denk dat die kwaadheid ook zijn motor was. Je hebt mensen die bevlogen zijn op hun twintig jaar, maar die later een beetje *soft* worden. Kruithof is altijd kwaad gebleven, wat hem ook gedreven hield. En hem soms een beetje onredelijk maakte, al was het voor hemzelf noodzakelijk. Ik herinner me een verhaal: hij was gevallen in zijn tuin, iets wat oude mensen wel eens overkomt. Een toevallige voorbijganger in de straat vroeg hem iets in de aard van “Oei meneer, bent u gevallen?” waarop hij kwaad reageerde “Ja wat dacht u, dat ik hier een beetje voor mijn plezier in mijn tuin lig?” (lacht) Terwijl dat gewoon een manier van zeggen is, waarop je niet zo fundamenteel moet reageren. Ik denk dat het een objectief nadeel is dat hij fulmineerde tegen mensen die hem eigenlijk wilden recht helpen. (lacht) Het maakte hem soms een beetje onsympathiek. Hij heeft natuurlijk gelijk: waarom zegt men dat zo? Maar de realiteit gebiedt om het ter discussie stellen van sociale conventies op gereserveerde plekken te doen. (lacht) Hij is daarin bijzonder consequent geweest: hij deed het altijd. Het is ook die gedrevenheid die hem zover heeft gebracht.

Interview: Simon Huijghe

Eindredactie: Simon Huijghe, Constantijn Vermaut